

Масові поховання на непідконтрольних територіях Донецької та Луганської областей

16 лютого Слідчий комітет РФ порушив кримінальну справу за фактом виявлення чотирьох масових поховань на окупованій Луганщині і одного – на окупованій Донеччині. Стверджується, що там були віднайдені останки загиблих від невибіркових обстрілів з боку українських збройних сил.

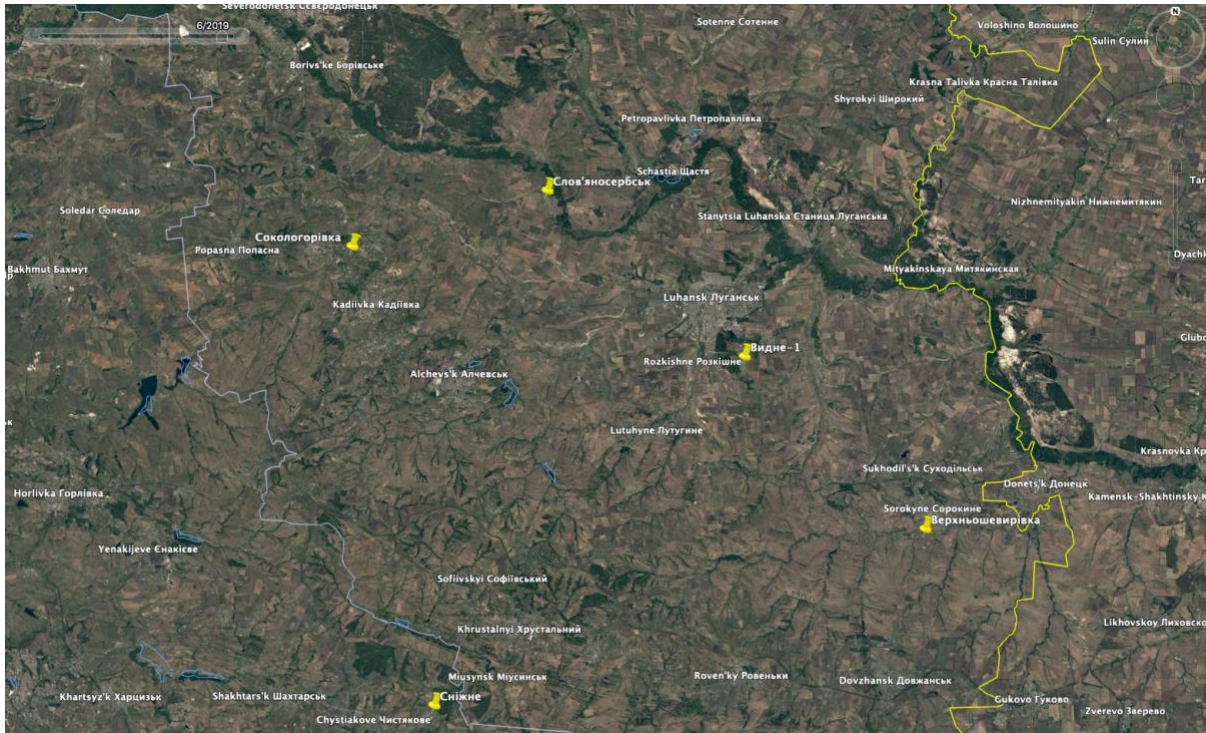
Повідомлення про віднайдені масові захоронення надходили практично від початку воєнних дій на сході України. Одне з перших повідомлень з'являється наприкінці вересня 2014 року – про братську могилу поблизу шахти №22 «Комунарська» в передмісті Макіївки¹. Тоді було повідомлено, що на місці дислокації українських військових (власне, на території самої шахти) було знайдено останки дев'яти закатованих місцевих мешканців. Місія Amnesty International тоді підтвердила, що 4 четверо чоловіків 25-30 років у братській могилі біля «Комунарської» дійсно є жертвами українських бійців. Втім, інших 5 тіл, включно із жіночими, були знайдені на території, контрольованій виключно силами «ДНР»². Відтоді про знайдені на непідконтрольних уряду України території масові поховання вже практично не повідомлялося.

Протягом серпня-жовтня 2021 року було повідомлено про знайдення п'яти стихійних масових захоронень³. Місця цих захоронень нібито розташовані в м. Сніжне, смт Слов'яносербську, житловому масиві Сокологорівка у м.Первомайськ, селищі Видатне-1 (Видне-1) і селі Верхньошеверівка. Заявлено, що з цих захоронень ексгумовано щонайменше 295 цивільних, загиблих від невибіркових обстрілів з боку українських збройних сил у 2014 році.

¹ Донбасс в ужасе: в братской могиле жертв нацгвардии нашли беременную: <https://www.ntv.ru/novosti/1220116>.

² Eastern Ukraine conflict: Summary killings, misrecorded and misreported: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2014/10/eastern-ukraine-conflict-summary-killings-misrecorded-and-misreported>.

³ Возбуждено уголовное дело об обнаружении массовых захоронений мирных жителей на территории Донбасса: <https://sledcom.ru/news/item/1656580>.

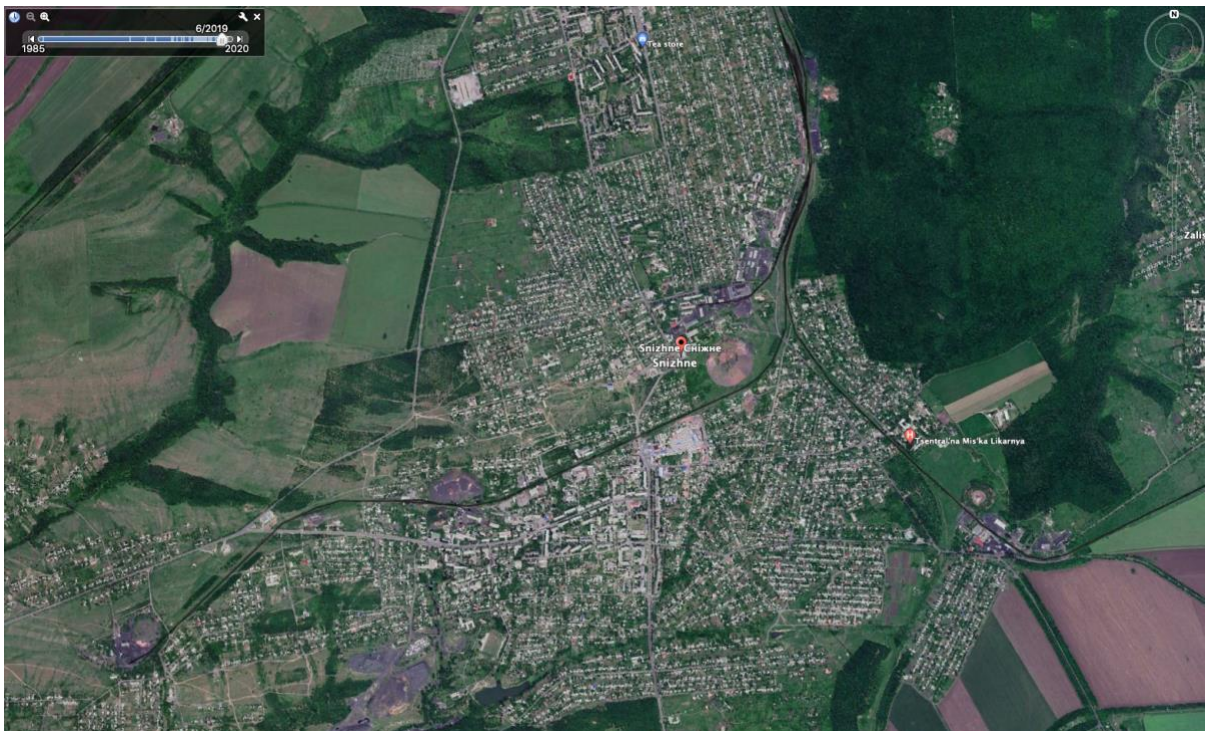

Локації місць захоронень, згідно з повідомленнями проросійських ЗМІ.

Truth Hounds проаналізували згадування про ці локації від 2014 року в офіційних заявах РФ і так званих ЛНР/ДНР, медіях, соціальних мережах і свідченнях цивільного населення; проконсультувалися з кафедрою судової експертизи Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця, аби зрозуміти достовірність інформації про наявність цих захоронень, а також причетність до них збройних сил України.

Сніжне

Від початку літа 2014 року місто перебувало під контролем неурядових збройних формувань контрольованих РФ (тут і далі – НЗФ). 15 липня 2014 року відбувся авіаудар по Сніжному, внаслідок якого загинули 11 цивільних осіб. Тоді проросійські сили, а також російські ЗМІ повідомили про удар з боку ЗСУ⁴. З боку української влади було повідомлено, що обстріл було здійснено невідомим літаком⁵. Це єдиний факт коли існувала хоча б теоретична можливість залучення сил України до нападу на цивільне населення у Сніжному. Надалі українські збройні сили не були присутні ані в самому Сніжному, ані поблизу нього.

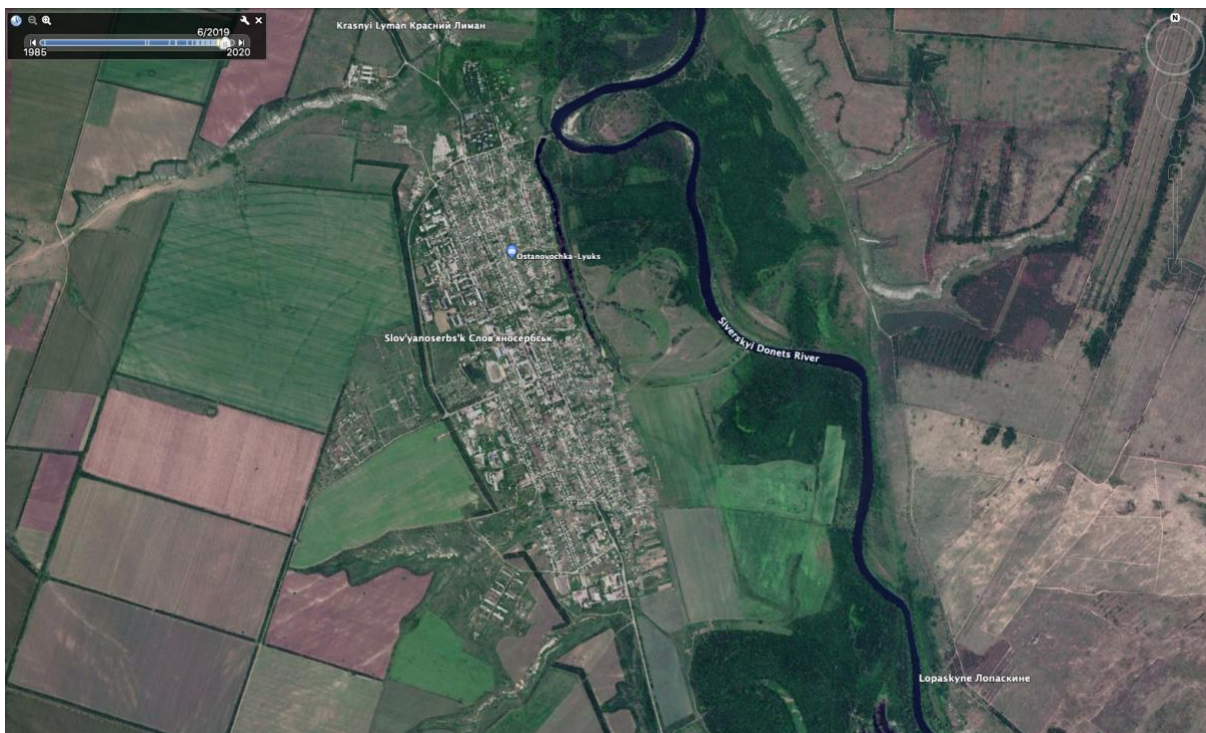

⁴ Авианалет на Снежное: ополченцы сообщают о погибших мирных гражданах: vesti.ru/article/1842254;
г.Снежное 15.07.2014 Авиабомбардировка мирных жителей Украинскими карателями / Спасение ребёнка:
<https://www.youtube.com/watch?v=pl0XS9lgJBY>

⁵ Обстрел Снежного совершил неизвестный самолет – СНБО: <https://korrespondent.net/ukraine/events/3392678-obstrel-snezhnoho-sovershyl-neyzvestnyi-samolet-snbo>.

Слов'яносербськ

Про факт вбивства цивільного населення представниками збройних сил України в околицях Слов'яносербська представники так званої ЛНР повідомляють лише двічі. Перший – нібито вбивство двох мешканців села Сокольники (поблизу Слов'яносербська) 21 жовтня 2014 року⁶. Друга – про скидання українськими військовими заражених бацилами туберкульозу листівки над селищем⁷. Інших повідомлень про смерті цивільного населення у Слов'яносербську від рук українських військових службами «ЛНР» заявлено не було. Надалі українські збройні сили не були присутні ані в самому Слов'яносербську, ані в його околицях.

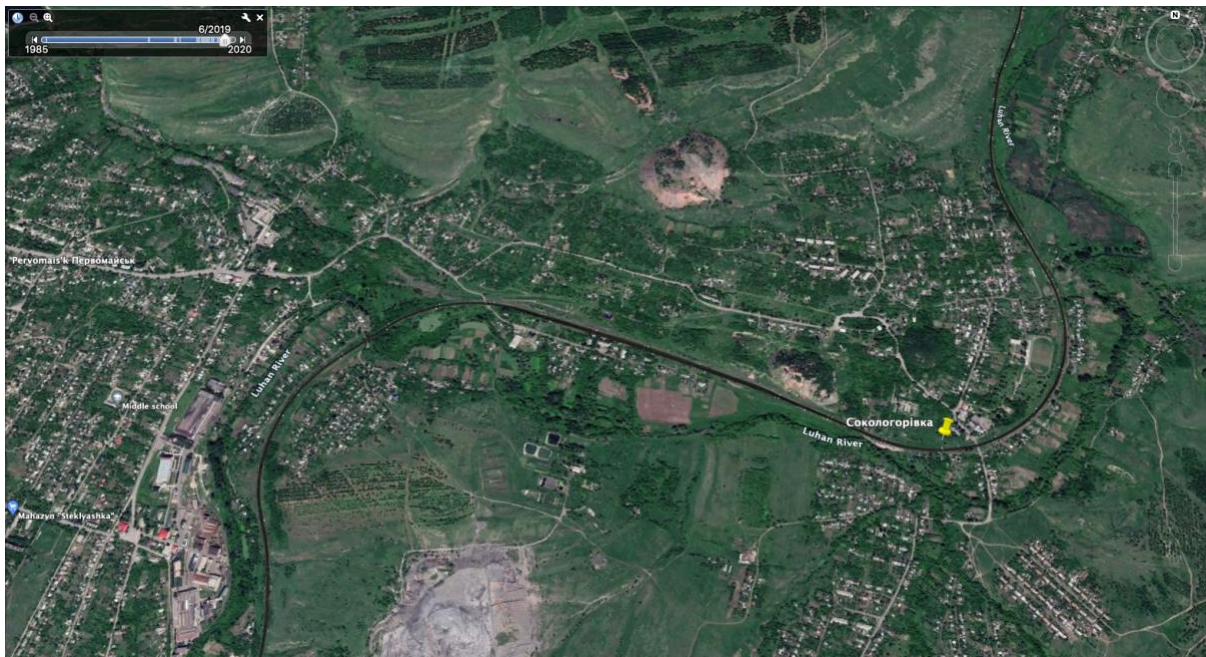

⁶ Славяносербске почтили память погибших мирных жителей села Сокольники: <https://mir-lug.info/novosti-terotdelenij/v-slavyanoserbske-pochtili-pamyat-pogibshih-mirnyh-zhitelej-sela-sokolniki>.

⁷ «Туберкулезные «сторублевки»: жителей оккупации напугали странным фейком: <https://www.radiosvoboda.org/a/tuberkulioznie-storubliovki-zhitelej-okkupatsii-napugali-feikom/30988607.html>.

Сокологорівка, м. Первомайськ

Селище розташоване на північному сході Первомайська. Сам Первомайськ доволі сильно постраждав від обстрілів української артилерії (згідно з даними СММ ОБСЄ, на початок серпня 2014 року загинуло близько 200 містян). Можемо припустити, що частину з цих загиблих могли вимушено тимчасово ховати в масовому захороненні в Сокологорівці через постійні інтенсивні обстріли Первомайська на той час. Сокологорівка – найвіддаленіша частина від центру міста. Новини про смерті цивільних у цьому населеному пункті з'являються від 1 вересня 2021 року⁸, тобто вже після заяви про наявність масових поховань там. 31 серпня 2021 року представниками «ЛНР» було здійснено перепоховання останків 30 цивільних осіб, яких нібито знайшли у братській могилі⁹. Надалі українські збройні сили не були присутні ані в самому Первомайську, ані в його околицях.

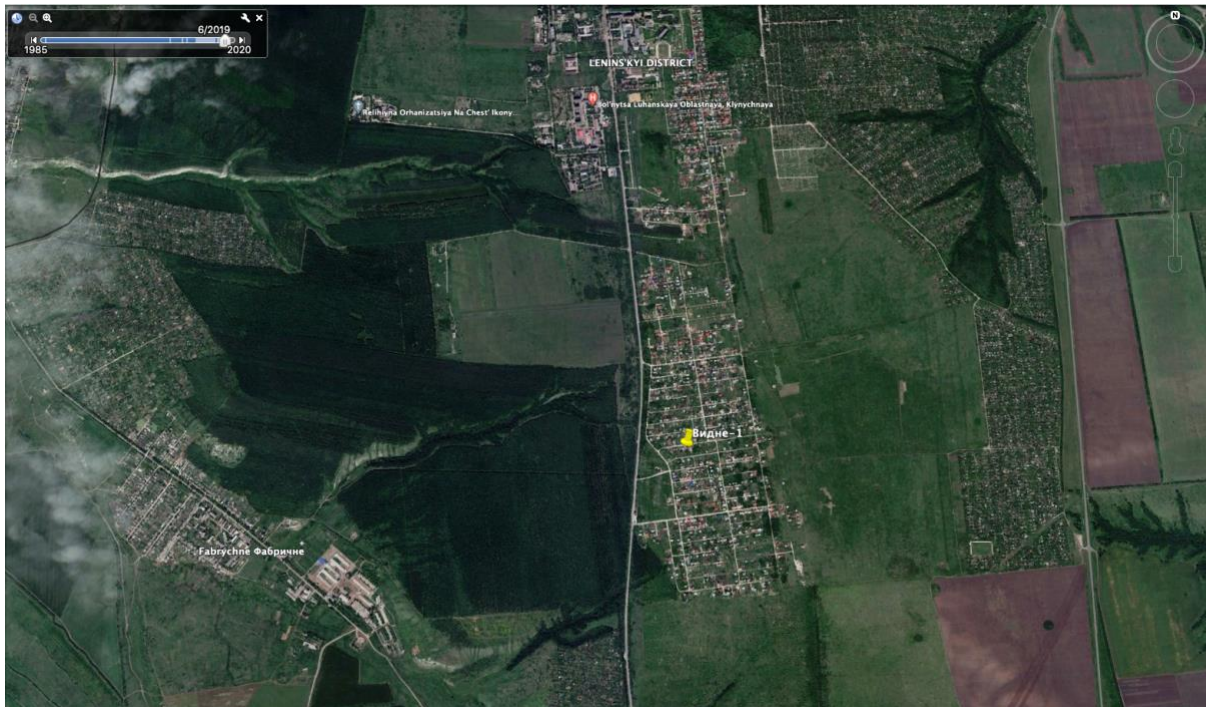
⁸ «Хоронили в огородах», – жительница Первомайска о событиях 2014 года:

<https://gtrklnr.com/2021/09/01/xoronili-v-ogorodax-zhitelnica-pervomajska-o-sobytyyah-2014-goda>.

⁹ В ЛНР перезахоронили останки тридцяти жертв конфликта в Донбассе: <https://ria.ru/20210831/donbass-1748041586.html>.

Видатне-1 (Видне-1)

У випадку, якщо у селищі було дійсно знайдене масове поховання, найвірогідніше тут ховали загиблих в південній частині Луганська. Втім, цей населений пункт жодного разу не з'являється у зведеннях, медійних матеріалах, чи особистих свідченнях, – аж до листопада 2021 року. Тоді було заявлено про виявлення останків 165 тіл¹⁰, які, припускають діячі «ЛНР», були привезені туди і з Луганська, і з населених пунктів неподалік.

¹⁰ Церемонія перезахоронення останків 115 жертв ВСУ состоялась в луганском поселке Видное: <https://lug-info.com/news/ceremoniya-perezahoroneniya-ostankov-115-zhertv-vsuo-sostoyalas-v-luganskom-poselke-vidnoe>.

Верхньошевіривка

У цьому селі під Краснодоном наприкінці серпня 2021 року, як було заявлено представниками «ЛНР», було виявлено останки 36 цивільних осіб¹¹. Як і у випадках з іншими вищеописаними населеними пунктами, село з'являється в онлайн просторі лише у серпні 2021 року, коли там нібито було виявлено масові поховання. Жодного повідомлення про загибель цивільних від вогню ЗСУ в цьому населеному пункті чи поблизу нього за весь період війни не надходило.

¹¹ Из массового захоронения в Донбассе извлекли останки 36 жертв конфликта: <https://ria.ru/20210924/donbass-1751688120.html>

22 липня 2021 РФ подала позов до Європейського суду з прав людини щодо «воєнних злочинів української армії та націоналістичних батальйонів на Донбасі». Створені у серпні 2021 «Міжвідомчі комісії з розшуку осіб, які зникли безвісти, пошуку місць поховань тіл (останків) загиблих (померлих) у зонах збройного конфлікту на Донбасі» в так званих ДНР і ЛНР вже 11 серпня почали вилучати останки загиблих. Саме цими комісіями, на території «ЛНР» наче було виявлено останки 292 осіб¹².

Наразі, заяви комісій викликають сумніви в їхній здатності проводити незалежні дослідження, інформацію від яких варто сприймати з довірою. Найперше, досить дивним є той факт, що ані в медіях, ані в блогах, ані в коментарях чи записах у соцмережах не було жодної інформації про масові поховання у зазначених локаціях. Згідно з інформацією, представленою в медіа так званої ЛНР, під час перепоховання у Видатному-1 одна особа заявила, що знала про те, що у масовому похованні були останки його брата¹³. При цьому, це єдине свідчення про власне наявність зазначених масових поховань. У який спосіб така значна інформація, як місце поховання родичів та близьких у масових захороненнях, уникла навіть найменшого розголосу – невідомо. Комісії, в свою чергу, жодним чином не коментують цей факт, хоча він напряду впливає на будь-які подальші оцінки інформації про захоронення.

Ще одним сумнівним моментом є чітка позиція представників комісій щодо часу загибелі похованих. Повне скелетування з розпадом зв'язкового апарату і роз'єднанням кісток завершується на 5 році. Давність останків може бути визначена двома методами. Метод визначення тривалості декальцинації кісткових тканин. Метод передбачає давність кісткових останків через процес декальцинації кісткової тканини. Для цього методу необхідно враховувати кислотність ґрунту. Чим кислотніший ґрунт, тим вірогіднішим може бути датування останків. Втім, у цьому разі ми говоримо про степовий клімат, в якому кислотність ґрунту нижча середньої. Отже, визначити давність останків цим методом в умовах поставленої проблеми неможливо. Існує ще один метод емісійного спектрального аналізу: оцінка спектограм визначає давність кісткових тканин за наявністю в них марганцю, алюмінію, кремнію, заліза і

¹² Спецгрупа с начала работы извлекла из захоронений в ЛНР останки 292 жертв ВСУ: <https://lug-info.com/news/specgruppa-s-nachala-raboty-izvlekla-iz-zahoronenij-v-lnr-ostanki-292-zhertv-vsu>

¹³ Церемония перезахоронения останков 115 жертв ВСУ состоялась в луганском поселке Видное: <https://lug-info.com/news/ceremoniya-perezahoroneniya-ostankov-115-zhertv-vsu-sostoyalas-v-luganskom-poselke-vidnoe>

стронція. Метод визначає давність поховання в межах 4–10 років. Відповідно крайня межа давності останків – 2006–2016 роки. Детальніше визначити час поховань неможливо, а отже неможливо з точністю, чи загиблі були жертвами збройних сил України в 2014 році, а чи були поховані у масовому захоронення у будь-який інший час до літа 2016 року.

Про наявність масових поховань, пов'язаних зі збройним конфліктом на території Донецької та Луганської областей говорять міжнародні організації. Human Right Watch свідчить про ексгумацію з масового поховання у Слов'янську¹⁴. Автори доповіді Управління Верховного комісару ООН з прав людини повідомляють, що їм відомо про наявність масових захоронень неподалік від Слов'янська, а також поряд із шахтою «Комунарська» №22, але представників місії ООН не пропустили до них, аби розслідувати цей факт¹⁵. Представники одних проросійських медіа повідомляють про те, що ООН не звернула увагу на факт масових поховань¹⁶; а інші заявляють про те, що ООН таки інспектувала масові поховання, маючи при цьому на увазі огляд місією захоронення поблизу шахти «Комунарська» №22¹⁷.

За вісім років опитування свідків та постраждалих від бойових дій на сході України, з-поміж багатьох тисяч свідчень Truth Hounds зафіксували факти масових поховань біля Лисичанська, Горлівки, Оріхового (поблизу м. Антрацит), Голубівки (Кіровськ), Первомайського і в Чорнухіному. Єдине місце у відносній близькості до зазначених Слідчим комітетом РФ місць масових поховань – кладовище «Гракове» на півночі Первомайська.

«Ночью к нам зашли, сказали мне: будешь работать. Утром меня и других задержанных посадили в машину и отвезли на кладбище в Граково. Там мы копали ямы (могилы). Приезжала машина и привозила трупы. Тела были в мешках – по 5 человек в одном мешке. Мы ложили их в яму не доставая из мешков и закапывали»

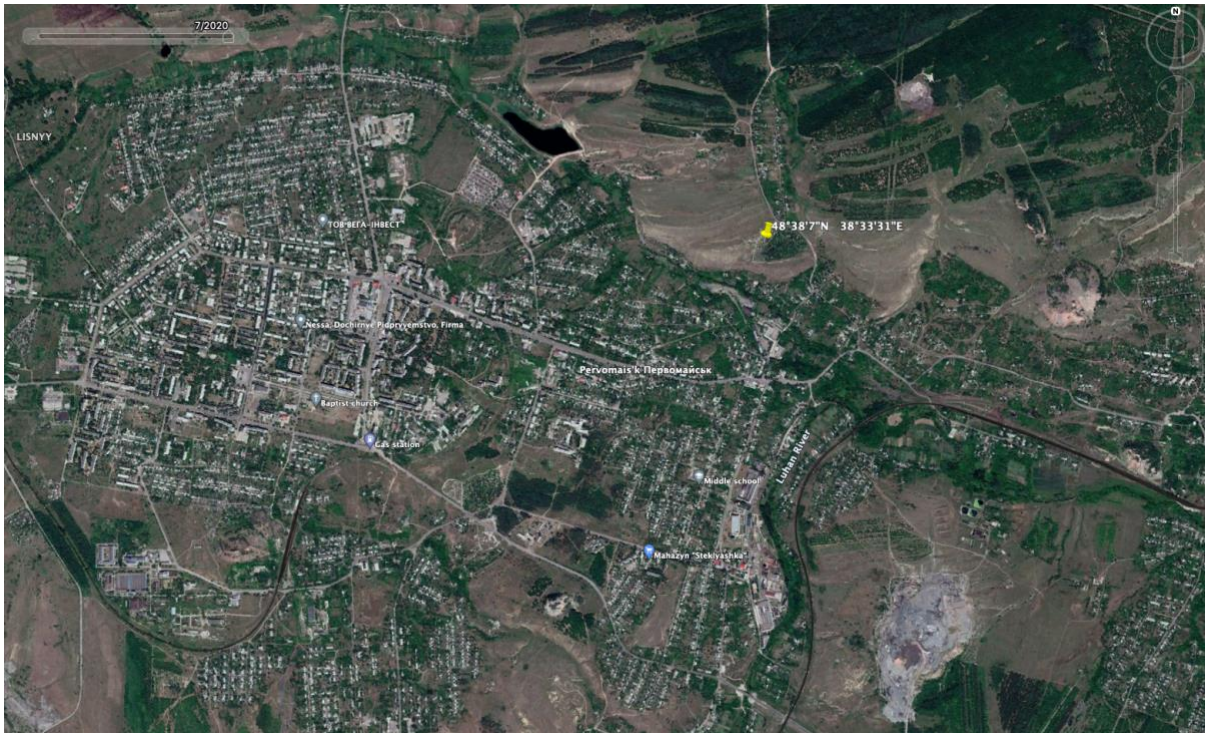
(цитовано мовою оригіналу)

¹⁴ Dispatches: Mass Grave Found in Eastern Ukraine: <https://www.hrw.org/news/2014/07/24/dispatches-mass-grave-found-eastern-ukraine>

¹⁵ Эксперты ООН не имеют возможности расследовать сообщения о массовых захоронениях в Украине: <https://news.un.org/ru/audio/2014/10/1024871>

¹⁶ Тема массовых захоронений под Донецком не нашла отражения в докладе ООН: <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/1492784>

¹⁷ Миссия ООН расследует сообщения о захоронениях под Донецком: <https://m.infox.ru/news/245/136840-missia-oon-rassleduet-soobsenia-o-zahoroneniiah-pod-doneckom>

Кладовище «Гракове»

Але це свідчення про поховання жертв окупаційних сил. Про жодне поховання, згадане комісіями «ДНР/ЛНР», в Truth Hounds немає інформації ані від свідків, ані з медіа, ані з соцмереж.

І насамкінець, комісії та Слідчий комітет Росії не лише повідомляють про факти, але й дають юридичну кваліфікацію. Так, у нещодавніх повідомленнях згадується про загиблих цивільних. Водночас не вказується, у який спосіб було встановлено, що загиблі особи є саме цивільними. Більше того, навіть якщо в захороненнях дійсно знайшли тіла загиблих осіб, і якщо останки були дійсно місцевих мешканців, то це ще не означає, що такі цивільні особи не брали участі в збройному конфлікті, а, відповідно, були нелегітимним об'єктом нападу.

Окрім вказівки на цивільних, у інформації від Слідчого комітету йдеться про загибель від невибіркової атаки. Залишимо за дужками питання про те, навіщо було ховати осіб, які, як стверджує Слідком, загинули від обстрілів, ризикуючи при цьому потрапити під вогонь чи наступити на міну супротивника. Але навіть з цим застереженням, все одно не зрозуміло як

вдалося комісіям та Слідчому комітету прийти до висновку про невибірковість атак.

Такі атаки й справді заборонені міжнародним гуманітарним правом (МГП). Вони полягають у тому, що обстрілюються одночасно і військові об'єкти, і цивільні. При цьому, сторона, що здійснює атаку, не намагається влучити в конкретний військовий об'єкт, а обстрілює територію загалом. Навіть з цього лаконічного пояснення зрозуміло, що сама вказівка на невибірковість атаки означає визнання наявності військових об'єктів поряд з цивільними. Окрім того, згадка про невибірковість означає, що для встановлення порушення МГП, необхідно не лише довести факт влучання у цивільний об'єкт, але й продемонструвати, що таке влучання було наслідком атаки без розрізнення об'єктів проти яких використовувалася збройна сила. Таке доведення – надскладний процес. Надто коли йдеться про події восьмилітньої давнини.

Ну і насамкінець, до невибіркових атак Слідком, схоже, додає ще й термін ґеноцид. Ґеноцид, або злочин злочинів, як його називають, можливо констатувати лише тоді, коли встановлений так званий ґеноцидальний умисел у діях виконавців. Тобто коли встановлено умисел знищити повністю або частково певну націю, етнічну, релігійну чи расову групу. Скоєння ґеноциду через невибіркові атаки – це своєрідний оксюморон, адже останні передбачають байдужість виконавців щодо того куди вони влучають, а ніяк не умисел повного або часткового знищення групи.

Відтак, інформація, оприлюднена Слідчим комітетом РФ та підхоплена російськими ЗМІ, є вкрай політизованою та не може сприйматися на віру. Скидається, на жаль, на те, що Росія намагається вчергове використати людську трагедію задля постановки показового процесу. І, здається, Росія вкотре забуває, що такі процеси можуть відбуватися в межах РФ, але не на міжнародному рівні. Уроки Нюрнберґа, попри їхню захищеність Кримінальним кодексом РФ, так і не засвоєнні.

Замість політизації смертей цивільних осіб на Сході України, Росія могла б, як це робить Україна, погодитися співпрацювати з Міжнародним кримінальним судом та надати йому інформацію щодо можливих виявлених нею злочинів. До того ж, РФ могла б взяти на озброєння принцип, який члени Truth Hounds, перефразовуючи слова Франкліна Рузвельта, визначають як «він, може, й наш покидьок, але покидьок». Україна, хоч можливо й не у повній мірі, але погодилася з цим принципом. Розслідування, судові процеси і реальні

вироки щодо подій на територіях Донецької та Луганської областей стосуються і представників українських комбатантів, і НЗФ. Це засвідчує відданість ідеї правосуддя та турботі про встановлення історичної правди. Цього, на жаль, не можна сказати про те, що наразі виглядає як імітація правосуддя у виконанні РФ.

Відтак, ми не можемо зробити висновок щодо факту існування масових захоронень або факту долученості до них збройних сил України. Єдиний доступний фактаж про ці захоронення – заяви в проросійських медіях і результати роботи комісій так званих ДНР/ЛНР. Немає жодного свідчення місцевого населення, жодного висновку розслідувань міжнародними організаціями. І, тим паче, тут немає ознак ґеноциду. До того ж, якщо зазначені масові поховання й дійсно були виявлені, то лишається питання про те, ким були поховані там люди.